

Оксана ПРОКОП'ЮК
(Київ, Україна)

**Відомості про книги
в парафіяльних храмах
Київської митрополії XVIII ст.:
інформаційний потенціал джерела**

Говорячи сьогодні про поширення друкованої книги, зокрема у XVIII ст., дослідники переважно спираються на джерела, що відображають функціонування друкарень й містять інформацію про найменування видань, кількість накладів, проте не дозволяють відслідкувати книгу безпосередньо на місцях. Потреба знайти відповідь на питання, які книги мав у своєму розпорядженні священник звичайного парафіяльного храму Київської митрополії у XVIII ст. для богослужбової та душпастирської діяльності, підштовхнула нас до пошуку нових джерел, які б фіксували книгу безпосередньо в ризницях парафіяльних церков. Джерелом, спроможним дати відповіді на питання репертуару, місця та часу видання книг, що їх могли використовувати місцеві ієреї, виявилися відомості про нестачу книг в парафіях, початок складання яких зініціювали укази Св. Синоду 70-х рр. XVIII ст. і які, до цього часу, залишалися неактуалізованими дослідниками.

У Київській митрополії указ з вимогою надіслати інформацію про книги, яких не вистачає в парафіях отримали у 1772 р. [6, арк. 77]. Проте, як і вся інша звітна документація, реєстри книг склалися повільно й не скрізь. Синодальний указ довелося повторити у 1776 р. з поправкою на те, що звіти мають надсилатися з парафій в січні кожного року доти, поки церква не матиме повного комплекту книг [7, арк. 2-3 зв]. За основу для складання відомостей слугував список книг затверджений Св. Синодом 20 серпня 1772 р. Відповідно до нього священники мали б відмітити наявні та потрібні видання, а в духовному правлінні – створити загальну відомість. Таким чином завдяки діяльності Св. Синоду, який в другій половині XVIII ст. активно займався інвентаризацією наявних в парафіях видань в рамках кампанії по їх заміні на нові відцензоровані відповідники, ми отримали оригінальний джерельний матеріал.

Найраніші із збережених відомостей про необхідні книги в парафіях Київської митрополії маємо за 1773 р. з Києво-Печерської, Козелецької, Ніжинської, Борзнянської, Конотопської та Кролевецької протопопій [6, арк. 77-112]. 1777 р. датуються відомості про книги в парафіяльних церквах Гадяцької, Верхньокиївської, Роменської, Ічнянської протопопій та Голтвенського намісництва [7, арк. 2-67 зв; 8, арк. 1-30]. Збереглася відомість створена у 1778 р. в Глухівській протопопії [9, арк. 1-9], й на 1782 р. маємо дані з Ніжинської, Івангородської та Гадяцької церковно-адміністративних одиниць [10, арк. 3-16].

Незважаючи на наявність шаблону, в кожній протопопії індивідуально підійшли до складання звітної документації. Досить спрощеним виявилось інформативне наповнення відомостей з Києво-Печерської, Козелецької, Ніжинської, Борзнянської, Конотопської, Кролевецької, Роменської, Івангородської, Глухівської протопопій та Голтвенського намісництва [6, арк. 77-112; 9, арк. 65-67зв., 1-9; 10, арк. 3-16]. Вони вміщують виключно список назв книг, яких не вистачає в тій чи іншій церкві протопопії. Тому за їх даними можемо судити лише про наповненість, репертуар літератури, але не більше. Найменше від синодального реєстру відійшли у Гадяцькій протопопії, відповідно до нього провели перепис наявних та потрібних книг, залишивши поза увагою виняткові ситуації [7, арк. 31-34]. По Верхньокиївській протопопії не маємо загального реєстру, але збереглися окремі, надіслані з кожної парафії рапорти, дані яких, слід вважати, максимально повними [7, арк. 36-64]. Найбільш різноплановою за змістовим наповненням є відомість про книги парафіяльних храмів Ічнянської протопопії створена 17 травня 1777 р. [8, арк. 1-30]. Автором звіту був писар духовного правління ієрей Ічнянської Воскресенської соборної церкви Григорій Полянський, це тричі зазначено в самому документі. Унікальністю цієї відомості, в порівнянні з іншими, є те що окрім списку книг по кожній парафіяльній церкві, згідно двох категорій «наявні» та «потрібні», для більшості друків вказується місце та рік видання.

Важливо, що відомості подають інформацію стосовно стану наповнення книгами усіх парафій тієї чи іншої протопопії у вказаний час. До цієї думки схиляє їх завершений характер, а також порівняння кількості парафіяльних церков з результатами студій про склад церковно-адміністративних одиниць Київської митрополії [4, с.689-690]. Реєстр з Києво-Печерської протопопії містить дані по 31, з Козелецької – по 63, з Ніжинської – по 99, з Борзнянської – по 44, з Конотопської – по 37 та з Кролевецької – по 24 церквах [6, арк. 77-112]. У 1777 р. фіксуються

друки в 66 церквах Гадяцької, у 23 – Верхньокіївської, 52 – Ічнянської протопопій [7, арк. 2-67зв.; 8, арк. 1-30]. У зв'язку із зміною кордонів Ніжинської протопопії, у 1783 р. вже маємо дані про наявність книг у 49 церквах Ніжинської, 46 Івангородської та 62 Гадяцької протопопій [10, арк. 3-16]. Таким чином дані відомостей характеризуються цілісністю вміщених матеріалів, охоплюють значний простір Київської митрополії, а час їх складання дозволяє підсумувати, які книги побутували в парафіяльних храмах упродовж століття.

Спробуємо показати стан з наповненістю книгами ризниць парафіяльних церков, відобразивши його у цифрах та викласти певні попередні міркування. Для ілюстрації загальної картини обрано найбільш повні відомості та представлені у більшості з них позиції (назви книг).

*Відомості про нестачу книг в парафіяльних храмах
Київської митрополії відповідно до вимог,
затверджених Св. Синодом 20 серпня 1772**

	1773						1777			1783		
	Києво-Печерська протопопія	Козелецька протопопія	Ніжинська протопопія	Борзнянська протопопія**	Конопольська протопопія	Кролевецька протопопія	Верхньокіївська протопопія	Ічнянська протопопія	Гадяцька протопопія	Ніжинська протопопія	Івангородська протопопія	Гадяцька протопопія
Прологи року	28 90	59 93	80 80,8	35 79,5	34 91,8	20 83	13 56,5	46 88	52 78,8	44 89,7	44 95,6	42 67,7
Устав церковний	27 87	61 96,8	63 63,6	37 84	30 81	22 91,6	15 65	46 88	53 80	37 75,5	42 91	45 72,5

* Курсивом вказано відсоток церков до загального числа парафіяльних храмів протопопії, в яких не було відповідної книги.

** Відомість має пропуски, використовуємо тут підсумок укладача без власного перерахунку.

Мінея місячна	22 70	38 60	49 49	19 43	27 72,9	13 54	11 47,8	4 7,6	32 48,5	16 32,6	29 63	24 38,7
Мінея загальна	5 16	10 15,8	7 7	7 15,9		8 33		23 44	12 18	5 10		4 6
Требник великий	17 54,8	21 33	54 54,5	26 59	36 97	14 58	3 13	19 36,5	39 59	19 38,7	40 86,9	24 38,7
Требник малий	2 6			1 2		1 4		21 40		2 4		
Катехізис	18 58	18 28,5	28 28	12 27	2 5,4	11 45,8	8 34,7	45 86,5	27 40,9	1 2		13 20,9
Молебний спів про «бездождя» і відро	7 22,5	8 12,6	23 23	16 36		4 16,6	1 4	49 94	23 34,8	5 10	34 73,9	13 20,9
Канонік правильний	6 19	16 25	16 16	13 29,5	1 2,7	1 4		27 51,9		6 12	28 60,8	
Псалтир	5 16	8 12,6	28 28	9 20	4 10,8	14 58	1 4		19 28,8	14 28,5	35 76	12 19
Ірмологій	3 9,6	8 12,6	25 25	4 9	4 10,8	7 29	4 17	26 50	29 43,9	4 8	20 43	13 20,9
Октоїх	1 3	2 3	2 2			3 12,5	2 8,6				1 2	
Тріодь цвітна			1 1	1 2		1 4		2 3,8				
Тріодь пісна								2 3,8				
Апостол						1 4		1 1,9				

У середньому в різниці кожної парафіяльної церкви Київської митрополії знаходилося до 20 книг. В Ічнянській протопопії найбільша кількість: 41 книга – була в Свято-Троїцькій церкві села Ржавця. Проте

не стільки завдяки широкому репертуару (з рідких тут були лише Житія Святих Отців), як наявності кількох видань однієї книги: 6 Євангелій, 4 Службників, 3 Псалтирів, по 2 Апостоли, Октоїхи, Тріоді цвітні та Тріоді пісні [8, арк. 6-6 зв.]. Найкоротший список книг прислали з Свято-Іллінської церкви села Петровки, він включав: Євангеліє, Апостол, Мінею загальну, Псалтир, Часослов, Октоїх, Службник, Требник малий, Чин сповідання дорослих, Чин сповідання отроків, Реєстр панахидний, Табель «високоторжественним» дням – всього 12 друків [8, арк. 13 зв.-14]. В Ічнянській протопопії не було жодної церкви, повністю забезпеченої книгами, бодай однієї, але не вистачало. Загалом у парафіяльні храми цієї церковно-адміністративної одиниці потребували одного Апостола, 2 Тріодей пісних, 2 Тріодей цвітних, 4 Міней місячних, 23 Міней загальних, 46 Уставів церковних, 46 Прологів, 45 Катехізисів, 19 Требників великих, 21 Требника малого, 26 Ірмоловів без нот, 27 Каноніків правильних, 49 Книжечок молебного співу про «бездождя» і відро, 2 Книг сповідання дорослих, 5 Книг сповідання отроків, 2 Книжечок на дні зішестя на престол і коронації, 3 Книг про перемогу на супостатом та Табелю про молебні [8, арк. 30]. У Києво-Печерської протопопії лише одна церква мала повне коло книг, в Ніжинській – 7 парафій [6, арк. 77, 89-91]. В Голтвенському намісництві, до якого входило 14 церков, не вистачало 50 різних книг [7, арк. 67-67зв.]. Як бачимо, переважна більшість церков Київської митрополії мали потребу в поповненні книгами, забезпечених повністю друками було вкрай мало. Лише керівник Глухівської протопопії Корнилій Юзефович, зазначав, що в підпорядкованому йому відомстві повністю книгами не були забезпечені лише 8 церков [9, арк. 1-9].

На жаль, ні в числі опублікованих законодавчих актів, ні серед архівних матеріалів нам не вдалося віднайти текст вже згаданого реєстру від 20 серпня 1772 р., в якому відобразилося бачення Св. Синоду на репертуар необхідних друків у парафіях. Проте на підставі відомостей, складених у відповідності до нього, можна спробувати відтворити список. Виходячи з максимальної вибірки, Св. Синод бачив за необхідне в кожній церкві мати: Євангеліє на престольне, Апостол, Мінею місячну, Мінею загальну, Тріодь цвітну, Тріодь пісну, Устав церковний, Псалтир, Октоїх, Службник, Требник великий, Требник малий, Ірмолой, Канонік правильний, Прологи року, Катехізис, Чин сповіді дорослих, Чин сповіді отроків, Молебний спів про «бездождя» і відро, Книжечку на дні зішестя на престол і коронації, Реєстр панахид, Книгу ектеній про перемогу над супостатом, Табелі «високоторжественних» служб.

З даного переліку, мабуть, єдиною книгою, наявною у всіх парафіяльних храмах було напрестольне Євангеліє. Як правило, в церкві знаходилося два і більше напрестольних Євангелій. Повний текст Біблії – Старого й Нового Завітів зустрічався вкрай рідко. У Верхньокіївській протопопії Біблія значиться лише в реєстрі з Свято-Георгіївської церкви. Не властиво було мати в парафіяльних храмах Євангеліє «с толкованием» та Євангеліє страсне. Так, в Ічнянській протопопії Євангеліє «с толкованием» фіксується в 5 храмах: Ічнянських соборному Воскресенському та Свято-Успенському, Ржавецькому Свято-Троїцькому, Городненському Свято-Михайлівському та Голянському Свято-Михайлівському [8, арк.2, 4, 6, 11, 28]. Євангеліє страсне було в 2 ічнянських церквах соборній Воскресенській та Преображенській [8, арк.2, 3]. У Верхньокіївській протопопії Євангеліє страсне внесено до списку лише в 5 церквах: Київській Свято-Георгіївській, Гвоздівській Різдва Богородиці, Вишгородській Борисо-Глібській, Глеваській Свято-Покровській та Плісецькій Свято-Стрітенській [7, арк.36-64].

Іншою богослужбовою книгою, наявною практично у всіх церквах Київської митрополії є Апостол. Досить добре парафіяльні храми були забезпечені Тріодями, Октоїхами та Ірмолоями, хоча останні переважно залишалися рукописними, оскільки дозвіл на тиражування нотних Ірмолоїв отримати було практично неможливо [3, с. 256]. Взагалі ж, рукописна книга для другої половини XVIII ст. – рідкісне явище й майже не значиться в парафіяльних храмах. Так, у Верхньокіївській протопопії лише в Свято-Златоустівській церкві було 9 рукописних Міней місячних при одночасній наявності повної підбірки друкованих [7, арк.37]. В Ічнянській протопопії зафіксовано лише одне Євангеліє написане уставом [8, арк.37].

Переважна більшість церков мала обидва Требники (великий і малий), або ж принаймні один, частіше – Требник малий. В Ічнянській протопопії а ні Требника великого, а ні Требника малого не було лише в 9 церквах [8, арк. 11зв., 20 зв., 22-22 зв., 23-23 зв., 24-25, 26-26 зв., 27-27 зв., 29]. У 1766 р. Московська синодальна друкарня надрукувала окремою книжечкою Чин сповідання дорослих, а у 1769 р. – Чин сповідання отроків. Цими виданнями, які, очевидно, мали б наблизити малоросійську практику сповіді до великоросійської, досить швидко, централізованим способом, були забезпечені практично всі парафіяльні храми Київської митрополії. Зокрема згідно відомості з Ічнянської протопопії Чину сповідання дорослих не було в 2, а Чину сповідання отроків – у 5 храмах [8, арк. 30]. Проте ми схильні думати,

що в повсякденній практиці ієреї все-таки користувалися текстами Требників.

Взагалі у XVIII ст., як свідчать відомості, парафіяльні ризниці поповнилися низкою текстів нетипових доти служб у контексті складання і відлагодження системи відправлення урочистих богослужінь у дні коронації, народження, тезоіменитства членів імператорської родини та у «вікторіальні» дні [1, с.9]. В 1733 р. вперше було опубліковано і розіслано Табелі урочистих і святкових днів. Досить швидко парафіяльні церкви забезпечили іншою відповідною літературою: Книжечка на дні зішестя на престол і коронації, Книга ектеній про перемогу над супостатом та ін.

Найбільше проблем парафії мали з наповненням Прологами та Уставами церковними (їх не було у 80-90 випадках зі 100), а також – Мінеями місячними. Придбати повний комплект Міней місячних парафіяльної церкви було досить важко та й видавалася ця 12-томна книга всього тричі (Київ, 1750 і 1787 і Почаїв, 1761) [3, с.320-321]. За відсутності Міней місячних використовували текст Трефолоя, про таку практику священники зазначали звітуючи. Зокрема, наприкінці відомості з Козелецької протопопії вказувалося, що в церквах, у яких, зважаючи на їхню убогість не було Міней місячних (а це близько половини), використовувався Трефолой [6, арк. 86зв.]. На такій замісності наголошували й керівники Роменської протопопії [7, арк. 65]. Щодо Прологів та Уставів церковних, складається враження, що парафіяльні ієреї взагалі не бачили великої проблеми у їх відсутності, використовували Часослови та Псалтирі й не поспішали купувати Прологи чи Устав церковний [7, арк. 65].

У церквах Верхньокіївської протопопії зрідка фіксується акафистна література, покликана забезпечувати прославлення святих і поширювати знання про них. У Свято-Стрітенській церкві мали Акафист зі службою, чудами і житієм Святителя Миколая. Акафист св. Варварі і Миколаю був у церквах Чесного Хреста Господнього села Круківщини, Преображення Господнього села Рословичі та Борисо-Глібській села Вишгорода [7, арк. 39-39 зв., 48-48 зв., 52-52 зв., 58-58 зв.]. Популярність різноманітних видань Акафистів (не менше 47 видань), й укладеного Йоасафом (Кроковським) акафиста св. Варварі (не менше 30 видань у XVIII ст.) [3, с.320-321], очевидно, слід пов'язувати з практикою їх поширення серед богомольців, що приходили до святині, а ніж з ризницями парафіяльних храмів. Акафисти, як правило, відправлялися біля реліквій, а їх служба в інших місцях була можливою лише в дні пам'яті святих.

Наповненість парафіяльних храмів богослужбовою літературою, не зважаючи на потребу окремих друків, загалом, була задовільною. Найнеобхідніші тексти парафіяльні церкви мали, а за відсутності окремих вони без особливих втрат для богослужіння могли замінюватися іншими наявними. Натомість учительної та проповідницької літератури було надзвичайно мало, що вже можна помітити на прикладі скупої різноманітності Євангелій; бракувало Катехізисів, в яких викладалися основи віри. Лише в одній церкві Ічнянської протопопії, Свято-Троїцькій села Ржавця, були чотири книги Житій Святих Отців [8, арк.6-6 зв.]. Свято-Михайлівська парафія містечка Монастирищ мала Повчання на цілий рік, при Свято-Михайлівській церкві містечка Голянки був Збірник на проповіді, а в Мотовилівській Свято-Покровській церкві – Повчання на цілий рік на недільні і господні свята і нарочитих святих [3, арк. 15-15 зв., 28-28 зв.; 7, арк. 57-57зв].

Всі згадки про книги, які могли б допомогти священику підготуватися до проповіді, пов'язані швидше з конкретною особою священика, а ніж загальними тенденціями. Дійсно небуденною виглядала відомість надіслана священиком Глеваської Свято-Покровської церкви Федором Козиковським. В числі необхідних книг іерей вказував Євангеліє воскресне, Благовісник, Бесіди на діяння апостольські і Апокаліпсис, Бесіди на послання апостольські, Бесіди про покаєння, Бесіди на псалми, Скорочене богослов'я, «Увещание» на розкольників, Регламент духовний, Про Антихриста, Симфонія на свяченне писання, Повчання святого Амвросія, Проповіді Гедеонові, Устав церковний. Це при тому, що в церкві були 3 Євангелія на престольних, 2 Євангелія страсних, 2 Апостола, 2 Тріоді пісні, 2 Тріоді цвітні, 2 Псалтирі, Октоїх, 12 Міней місячних, Трифологон, 3 Требники, 2 Службеники, 3 Часослови, Ірмологій без нот, Чин молебний, Акафист Святителю Миколаю з житієм і чудесами, Служба Богоявленню, Служба Успію Богоматері, Книжечка на дні зішестя на престол і коронації, Чин поминання православних воїнів, Чин сповідання дорослих, Чин сповідання отроків, Бесіди Святого Іоанна Златоуста, Алфавіт духовний, Перше вчення отрокам, Скорочений катехізис, Повчання Святого Кирила архієпископа Іерусалимського, Послання Священномученика Ігнатія Богоносця, «Розиск» проти розкольників [7, арк.61-62зв.].

Переважно ж парафіяльні священики були орієнтовані на богослужбову літературу й великого бажання доповнювати її учительною чи проповідницькою не мали, як, очевидно, й розширювати свою діяльність у цих напрямках. Настоятель Києво-Подільської Спасо-Преображенської

церкви Мартин Сичевський, людина відома в середовищі київського священства (засідав у духовному правлінні протопопії), вчена (вчився у К-МАк. до класу богослов'я), підписуючи відомість про книги у його церкві, вказував, що більше до церковного кола нічого не потрібно. Що входило в цей максимально повний набір з позиції священика: 4 Євангелія на престольних, Тріюдь пісна, Тріюдь цвітна, Устав церковний, 2 Псалтирі, Октоїх, повний комплект Міней місячних, Пролог, Часослов, 2 Службники, 2 Требники (очевидно, великий і малий), Катехізис, Мінея загальна, Ірмологій, Акафистник, «Увещаніє» на розкольників, Регламент духовний, Алфавіт духовний, Книга чинопослідувальна, Молебний спів в дні зішестя на престол і коронації, Чин сповідання отроків, Панахидник, Табель «високоторжественним» дням, Служба Преображенню Господньому, Служба Воздвиженню Чесного Хреста, Служба Богоявленню Господньому, Служба на Успіня Богоматері, Чин поминання православних воїнів [7, арк.42-42зв.].

Отже, репертуар друків, зафіксований у відомостях, засвідчує, що книги в різницях парафіяльних храмів мали суто прикладний характер, але виключно богослужбовий за відсутності уваги до проповідницької функції, популяризації святинь і виховання пастви.

Відомість з Ічнянської протопопії дозволяє розглянути й інші питання, а саме: місця та часу друку, наявних в парафіяльних храмах видань, що цікаво з позиції впливу московської традиції богослужіння на українську практику. Отже, серед 1 062 екземплярів книг, які фіксуються в парафіяльних церквах Ічнянської протопопії київського друку було 443 (41,7%), московського – 221 (20,8%), львівського – 61 (5,7%), чернігівського – 37 (3,4%), могилевського – 8 (0,75%), новгородського – 1 (0,09%), рукописних – 14 (1,3%). У 277 (26%) випадках у відомості місце видання книг не вказано, але за назвами можемо віднести їх до московських видань (служби на прославлення імператорської родини і т.п.). Тому слід говорити про приблизно однакову кількість київських та московських видань в парафіяльних храмах Київської митрополії, проте серед класичних богослужбових книг однозначно переважали видання Києво-Печерської друкарні.

Згідно указу Петра I від 5 жовтня 1720 р. для київських та чернігівських друків встановлювалася жорстка цензура. Дозволялося передруковувати старі церковні книги, попередньо звіривши їх із «великоросійськими печатями, дабы никакой розни и особого наречения в оных не было» [5, с.45]. Інших книг, ні нових, ні старих, самостійно друкувати у цих друкарнях не дозволялося. Дозвіл на друк давав ви-

няtkово Св. Синод. У 1735 р. Рафаїлу (Заборовському) указом доручено «старопечатние» книги забирати і пильнувати, щоб церковні служби велися по нововиправлених виданнях [3, с. 253].

До 70-х рр. XVIII ст. в парафіяльних храмах Київської митрополії з «старих» залишилися окремі львівські видання. У відомості з Ічнянської протопопії серед львівських видань переважають друки XVII ст. – 59, лише дві книги XVIII ст.: Трафалой 1738 р. та Требник 1759 р. [8, арк. 11, 21зв.] Київські друки представлені переважно виданнями XVIII ст. у співвідношенні: до 1720 р. – 82, після 1720 р. – 357 книг (для 4 рік не вказано). Очікувати багато книг Чернігівської друкарні, яка розпочала свою діяльність в останній третині XVII ст., з 1724 по 1743 рр. взагалі не працювала, й довгий час друкувала переважно авторські літературні твори, також не доводиться [2, с.10-15; 3, с.232, 243]. Чернігівських видань маємо 17 до 1720 р. і 20 після синодальних постанов. Книг надрукованих в Московській друкарні до 1720 р. – 23, після – 197. По 4 екз. від рубіжної дати маємо могилівських видань та одну книгу, Трафологій 1768 р., – новгородського друку [8, арк. 23 зв.]. Як свідчать наведені цифри, більшість книг в ризницях парафіяльних храмів були надруковані у XVIII ст., причому лаврські видання на цей час вже були суттєво обмосковлені як за змістом, так і за мовою.

Інформаційний потенціал відомостей про нестачу книг в парафіях Київської митрополії не вичерпуються наведеними в таблиці даними чи введеними у текст підрахунками. Ми спробували звернути увагу на основні блоки вміщеної інформації, й висловити певні думки на її підставі. Аналіз може бути продовжений, у напрямі вивчення парафіяльного життя, соціально-освітнього статусу священства, його функціональних обов'язків, уніфікаторських заходів Св. Синоду, книгодрукування та поширення друкованої книги у XVIII ст. Також непрямі свідчення відомостей спроможні внести корективи в наші знання про церковно-адміністративний устрій Київської митрополії, а дані про посвяти кожного храму дозволяють зосередитись на дослідженні релігійності соціуму на мікрорівні. Звичайно, для вирішення низки питань інформація відомостей має розглядатися в комплексі з даними інших джерел.

Джерела та література

1. *Ершова Н.А.* Приходское духовенство петербургской епархии в XVIII веке: Автореф. канд. диссертации: 07.00.02. – СПб., 1992.
2. *Запаско Я., Ісаєвич Я.* Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. 1 (1574–1700).

Оксана ПРОКОП'ЮК. Відомості про книги в парафіяльних храмах ...

3. *Исаевич Я.* Українське книговидання: витoki, розвиток, проблеми. – Львів, 2002.

4. *Покровский И.М.* Русские епархии в XVI–XIX вв., их открытие, состав и пределы: Опыт церковно-исторического, статистического и географического исследования. – Казань, 1913. – Т. 2.

5. Хрестоматия по истории русской книги. 1564–1917. – М., 1965.

6. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України). – Ф. 127. – Оп. 1024. – Спр. 2205.

7. ЦДІАК України. – Спр. 2413.

8. ЦДІАК України. – Спр. 2414.

9. ЦДІАК України. – Спр. 2498.

10. ЦДІАК України. – Оп. 1020. – Спр. 5299.

Оксана Прокоп'юк (Київ, Україна) Відомості про книги в парафіяльних храмах Київської митрополії XVIII ст.: інформаційний потенціал джерела

В статті автор аналізує відомості про книги в храмах Київської митрополії як джерело до вивчення парафіяльного життя та побутування друкованої книги у XVIII ст.

Ключові слова: Київська митрополія, парафія, книга, книгодрукування

Оксана Прокопюк (Київ, Україна) Ведомости о книгах в приходских храмах Киевской митрополии XVIII ст.: информационный потенциал источника

В статье автор анализирует ведомости о книгах в храмах Киевской митрополии как источник к изучению приходской жизни и распространения печатной книги в XVIII в.

Ключевые слова: Киевская митрополия, приход, книга, книгопечатание

Oksana Prokopiuk (Kyiv, Ukraine) Records about Books in the Kyiv Metropolis' Parish Churches of the 18th cent.: Informative Potential of the Sources

In the article the author analyses the records about books in the Kyiv Metropolis' churches as the source of parish life's study and spreading book-work in the 18th century.

Key words: Kyiv Metropolis, parish, book, book-work